

Article Info/Makale Bilgisi

✓Received/Geliş:03.09.2018 ✓Accepted/Kabul:31.12.2018

DOI: 10.30794/pausbed.456998

Araştırma Makalesi/ Research Article

Akköse, G. ve Ölmez, F. N., (2019). "Denizli İli Serinhisar İlçesi Yöresel Kadın Giyiminde Göynekler" *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı 35, Denizli, s.125-131.

DENİZLİ İLİ SERİNHİSAR İLÇESİ YÖRESEL KADIN GİYİMİNDE GÖYNEKLER

Gülfizar AKKÖSE* · Filiz Nurhan ÖLMEZ**

Özet

Yöresel giysiler, toplumların kültüründe yer alan, halkbilim ve etnografya çalışmalarına kaynak oluşturan maddi kültür varlıklarıdır. Hem yöresel hem de evrensel kimlik taşıyabilen giysiler; değer yargıları, tutum ve davranışlar gibi kişisel etkilerin yanı sıra ait olduğu toplumun coğrafi, ekonomik, dinsel, sosyal, politik yapısından etkilenip farklılık göstermektedir. Bunun sonucunda giysiler hammadde, iplik, kumaş, dikiş, teknoloji ve moda gibi etmenlerin beraberinde bulunduğu dönemi yansıtan biçimlere evrilirler. Bu bildiride, Denizli ilinin güneyinde yer alan Serinhisar ilçesinde, yöresel kadın giysilerinden göynekler, eskiden ve günümüzde kullanılan biçimleriyle ele alınmıştır. Yörede göynekler, şalvarla birlikte üçteğün altına giyilen uzun kollu, kısa kollu veya kolsuz dikilen, iç giyim olarak nitelenebilen giysilerdir. Özel günlerde giyilen bu göynekler; bürümcük göynek, basma göynek, şifon (nylon) göynek, şile bezi göynek, saten ve kutnu göynek olarak kumaş özelliklerine göre adlandırılmaktadır.

Bu çalışmanın amacı; kaybolmaya yüz tutmuş göyneklere sandıklardan, bohçalardan çıkarılarak tanıtılmasını sağlamak, yeni nesil için yöresel giysiler bağlamında farkındalık yaratmak ve modacılar, araştırmacılara rehber oluşturmaktır. Bu amaçla alandan çekilen fotoğraflar, bilgi formları, teknik çizimler, kaynak kişilerle yapılan görüşmelerden elde edilen veriler ve konu ile ilgili literatürler kullanılarak göyneklere renk, kumaş, boyut, model, dikim, süsleme gibi özellikleri incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Denizli, Serinhisar, yöresel giyim, kadın giyimi, göynek.*

TRADITIONAL WOMAN CLOTHING GOYNEKS IN DISTRICT SERİNHİSAR OF DENİZLİ PROVINCE

Abstract

Local outfits are the material culture asset forming a basis for the ethnology and ethnography studies which take part in the societies' culture. The clothes, which are able to carry both regional and universal identity are in variety indicate that they are affected by its society's geographical, economical, religious, social, political structure beside the individual effects such as moralities, manners and behaviours. As a result of this, clothes are evolved in a position that reflects the term involving the same period's elements such as staple, thread, sewing, technology and fashion of its own period. In this handout, Göyneks, the traditional women outfits of Serinhisar Town, the South of Denizli, have been handled with their former and modern usage. In the region, the Göyneks are the clothing that can be described as underwear which are sewn long sleeved, short sleeved or sleeveless and worn under three skirts together with salwar. These Göyneks worn on the special occasions are given name with respect to their fabric features as crape göynek, printed fabric göynek, chiffon göynek, gauze göynek and satin göynek.

The aim of this study is to provide the introduction of the passed into oblivion göyneks from chests and parcels and to raise awareness for the new generation in the context of local clothing and to guide fashion designers and the researchers. By using the photos taken from the region for this purpose, the information forms, technical drawings, the data obtained from the source people and the books and articles related to the subject, the colour, fabric, size, pattern, sewing and ornamentation of the Göyneks have been examined.

Key Words: *Denizli, Serinhisar, Local Clothing, Woman Clothing, Göynek.*

*Sanatta Yeterlik Öğrencisi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Sanat ve Tasarım ASD, ISPARTA.
e-posta: gulfizarakkose@gmail.com (orcid.org/0000-0002-1869-2741)

**Prof. Dr., Ahi Evran Üniversitesi, Neşet Ertaş Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk El Sanatları Bölümü, KIRŞEHİR.
e-posta: filiz.olmez@ahievran.edu.tr (orcid.org/0000-0002-2764-4514)

1. GİRİŞ

Ülkemizin yer aldığı coğrafyada Orta Asya ve Anadolu uygarlıkları, birbirlerinden etkilenerek zengin bir kültür ve sanat ortamı oluşturmuşlardır. Türk halk kültürü de yüzyıllar boyunca konup göçülen tüm bu coğrafyanın izlerini taşır. Bu izler Halk kültürümüzün maddi kültür unsurlarından olan yöresel giysi kültürümüze yansımıştır. Geleneksel kültürümüzün bir parçası olan yöresel giyim, günümüz modası dışında kalan, geçmişten bugüne toplumların kültürünü yansıtan giyim tarzıdır (Çulcuoğlu, 2007: 91). Yöresel giysiler içinde göynekler de önemli bir yere sahiptir.

Göynek; gömlek manasındadır. Gömlek adı "gönlek" ten gelmektedir ve "gön" deri, ten demektir. Çıplak tene giyilen giyim elemanıdır (Koçu, 1969: 125). Yakasız uzun kollu, bir tür içe giyilen çamaşır olarak da tanımlanmıştır. Gerek erkek gerek kadın için yapılmış ipeklî, pamuklu, keten yanı sıra karışık iplikle dokunmuş türleri vardır (Barışta, 1999: 211).

Göynekler Anadolu'nun hemen hemen birçok yöresinde rastlanıldığı gibi Denizli ilinde de rastlanılmaktadır. Kadınlar özel günlerde Buldan ilçesinde Buldan bezi göynek, Kale ve Tavas'ta bürümcük göynek, Çal ve Çivril'de keten göynek giyerken, araştırma kapsamına alınan Serinhisar'da da bürümcük, saten, şifon, basma ve şile bezi göynekler giymektedir.

Serinhisar, Denizli İlinin güney yönünde Akdeniz Bölgesine yakındır. Antalya Körfezi'nin kuzeyinde bir yay biçiminde uzanan batı Toros dağlarının uzantıları arasında yer alır. Kuzeyinde Denizli, güney yönünde Acıpayam, batıda Tavas, doğuda Acıpayam'a bağlı Yeşilyuva Kasabasıyla çevrilmiştir (Anonim, 2009: 10).

Günümüzde yöresel giysiler, ekonomik ve toplumsal değişikliklerle kentsel bölgelerden başlayarak, kırsal bölgelere doğru günlük kullanımlarını yitirmektedir (Çulcuoğlu, 2007: 91). Serinhisar ilçesinde de yöresel kadın göyneklerinde bu değişim gözlenmektedir. Yöre halkı yöresel giyimlerinin bir kültür unsuru olduğu bilincini taşımamaktadır. Var olan bu değerleri satmaya çalışmakta ya da özelliklerini bozarak, değişik alanlarda bilinçsizce kullanmaktadır. Bu çalışmada, Denizli Serinhisar ilçesinde kadınlar tarafından eskiden ve günümüzde kullanılan yöresel kadın göyneklerinin kumaş, boyut, süsleme, malzeme, renk, teknik ve kullanım alanları incelenerek bunları tanıtmak, geleceğe taşımak, korunmasını ve yaşatılmasını sağlamak amaçlanmıştır.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Bu çalışmanın materyalini; Serinhisar'daki kadınlar tarafından geçmişte ve günümüzde kullanılan göynekler, çekilen fotoğraflar, yöre halkıyla görüşmelerden elde edilen veriler, teknik çizimler ve konuyla ilgili literatürler oluşturmaktadır. Çalışmada alan araştırması yöntemlerinden yararlanılarak, yöre halkıyla karşılıklı görüşülüp bulgulara ulaşılmıştır. Göyneklerin renk, desen, kumaş, model, süsleme ve kullanım özellikleri incelenerek, çizimleri 1/10, 1/15 ölçekte çizilmiştir.

3. BULGULAR

Yörede göynekler kumaş özelliğine göre; bürümcük, şifon (nylon), saten, şile bezi ve basma olarak adlandırılmıştır. Şekil 1 'de görüldüğü gibi göynekler özel eteklerin altına şalvarla birlikte giyilmektedir. Üç eteğin yaka ve etek kenarlarından görülmektedir.

Şekil 1: Üç Etek İçine Giyilen Göynek Görünümü

Göynekler kırmızı, mavi, krem, sarı gibi çeşitli renlerde olup, yuvarlak yakalı, uzun kollu, kısa kollu veya kolsuz giysilerdir. Bazı göyneklerin kol, yaka ve etek uçlarına pul, boncuk, metal tel gibi malzemelerle süslemeler yapılmıştır (Şekil 2).

Şekil 2: Göynekler ve Süsleme Detay Görünümleri

Göyneklerin dikilmesi yörede *keten kesme* âdetiyle yapılmaktadır. *Keten kesme*, çarşı ve pazarlardan düğünlük kumaş, iplik gibi malzemelerin alınması ve evde kesilip dikilmeye başlanması işlemine denilmektedir (Kaptan, 2003: 140). Bu adet Serinhisar'a bağlı Ayaz ve Yüreğil köylerinde *pusat* olarak da adlandırılmaktadır. Pusat ya da keten kesme âdeti, düğün öncesi oğlan evinin kadınları ile dikimi yapacak kadın terzi, kız evine gelerek gelinlik kızın beden ölçülerine göre göynekle birlikte üç etek parçalarını keser. Serinhisar'da bu adet günümüzde hala devam ederken çevre köylerinde artık yapılmamakta olup, bugün yöresel giysileri diktirmek isteyenler Serinhisar'da yaptırmaktadır. Eskiden gelinlik kızların çeyizinde 2 ya da 20 adet göynek bulunurken, bugün ise 1 yâda 2 adettir (Pakize Koyun, sözlü görüşme, 27 Mart 2010). Yöredeki bu göynek çeşitleri ise;

3.1 Bürümcük Göynek

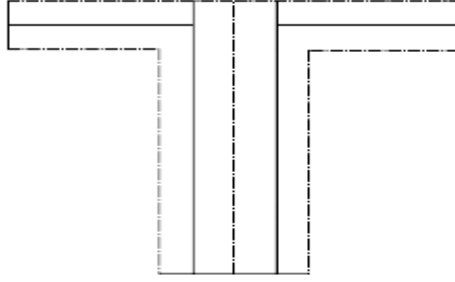
Bürümcük göynekler; yörede bürümcük kumaştan yapılmıştır. Bürümcük, ham ipeğe çok az keten ya da pamuk ipliği katılarak dokunan, geniş bir kullanım alanı olan bir kumaştır (Tez, 2009: 13). Türkler arasında özel rağbet görmüştür. Düğünlerde gelin ve damatların gömlekleri bürümcükten yapılır, yaka ve kolları genellikle gelinlik kız tarafından iğne oyasıyla işlenir. El tezgâhlarında dokunduğu için bürümcük dar enli olur ve çoğunlukla bir gömleklilik top halinde dokunur. İpekle karışık dokunan bürümcük çeşidine "helali" denir ve daha çok erkek çamaşırları için kullanılır. Bürümcük çok dayanıklı ve kendine mahsus dokuma çeşididir. Bursa, Konya, Denizli, Şam ve İstanbul başlıca bürümcük dokuma merkezleridir (Günay, 1986: 8).

Serinhisar ilçesinde 1930-1950 yılları arasında dört ayaklı, elle dokunan tezgâhlar vardır. Pamuk ipliğinden kalın bez dokumalar ve yünden ceketlik, göynek gibi dokumalar yapılarak giyilmiştir (Anonim, 2009: 25). Dokuma tezgâhlarda pamuk ipliğinden hazırlanan bürümcük kumaşlar, düz krem renkte veya kırmızı çubuklu olarak dokunmuştur. Eskiden gelinlik kızların ve damatların özel günlerde kullanması için dokunmuş değerli bir kumaştır. Günümüzde ise dokuma örneklerine rastlanılmamaktadır (Fatma Kurban, sözlü görüşme, 27 Mart 2010).

Bürümcük kumaştan yapılan göyneklerin boyu belden uzun ve T kol şeklinde hazırlanmıştır. Göyneğin önden ve arakadan görünümü aynıdır. Yakası açılmadan dikilir ve giyileceği zaman açılır. Şekil 3'deki gibi bazı göyneklerin kol veya etek ucu iğne oyasıyla süslenmiştir. Araştırma kapsamına alınan yerlerde eskiden kullanılırken, bugün kullanılmayıp sandıklarda saklanmaktadır.

Şekil 3: Bürümcük Göynek ve Detay Görünümü

Şekil 4: Bürümcük Gönyek Teknik Çizimi

3.2 Şifon (Naylon) Gönyek

Serinhisar’da şifon kumaştan dikilen göynekler yörede “naylon göynek” olarak da adlandırılmıştır. 50-60 yıl öncesi üç etek ve şalvarla birlikte dikilmiştir. Boyu kalça hizasına kadar olup, bol kesimli ve yan tarafları yırtmaçsızdır. Yakası yuvarlak, yırtmaçlı ve yaka kenarı nervürlüdür. Göynekler giyileceği zaman yakalarına çıtçıt dikilir. Kollar truvakar kol ve beden kumaşından farklı olup, kumaş tasarrufu yapılarak farklı şifon kumaşlardan veya amerikan bezinden dikilmiştir. Gönyeklere hiçbir süsleme yapılmamış olup, göynek parçaları düz makine dikişle birleştirilmiştir. Alanda elde edilen bilgiye göre, eskiden bazı kadınların şifon (naylon) gönyeğin nasıl yıkanacağını bilmediğinden çok sıcak suda yıkayarak gönyekleri büzüştürdükleri öğrenilmiştir (Mürüvvet Dağlı, sözlü görüşme, 27 Mart 2010).

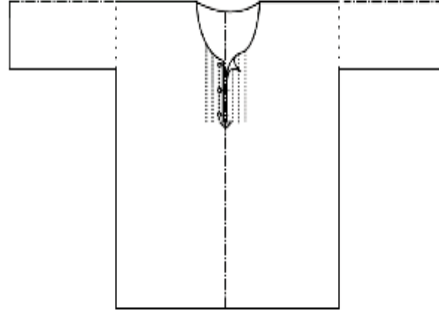
Şekil 5: Şifon (Naylon) Gönyek Görünümü

3.3 Basma Gönyek

Üç eteğin altına giyilmektedir. Kırmızı, mavi, yeşil v.b. renklere desenli veya desensiz basma kumaşlardan dikilmiştir. Basma; düz beyaz dokuma üzerine çeşitli renkte motiflerin baskı yoluyla yerleştirilmesiyle elde edilir. Basmanın Fransızca karşılığı “emprime” sözcüğüdür (Tez, 2009: 13). Basma gönyeklerin modeli şifon (naylon) gönyeğe aynı olup, kol ve beden kumaşları farklı renkte, desenli ya da desensiz kumaşlardandır. Bazı gönyeklerin arka beden yaka kısmından amerikan bezi görülmektedir (Şekil 6). Göynek parçaları düz makine dikişle dikilmiştir. Serinhisar’da 1930–1960 yılları arası giyilen basma gönyekler günümüzde kullanılmamakta olup, sandıklarda saklanmaktadır.

Şekil 6: Basma Gönyek Görünümleri

Şekil 7: Basma Göynek Teknik Çizimi

3.4 Şile Bezi Göynek

Serinhisar ilçesinde üç eteğin altına giyilen göynek çeşitlerinden bir diğeri de şile bezi göynektir. Şile bezi; tezgâhlarda 20 numara pamuk ipliğinden dokunan, tamamen Şile'ye özgü bir bezdir. İlk Şile'de dokunması ona bu adın verilmesini sağlamıştır. %100 pamuk olmasından dolayı terletmeyen, alerjik özelliği olmayan sağlıklı bir üründür.

Şile bezinin rahat, hafif, sağlıklı doğal bir kumaş olma özelliğinden dolayı yörede evlenecek genç kızlar için şile bezinden göynek diktirilir, kızlar zevklerine göre göyneğin yaka ve etek uçlarını süsler. Şekil 8'deki gibi etek, yaka çevresi ve yaka yırtmacı kenarı naylon iplikleriyle tığ oyası ve kumaş üzerinde bitkisel bezemeler oluşturularak süslenmiştir. Boyu kalça hizasında, sıfır yakalı ve yaka yırtmacıdır. Yaka yırtmacı çitçitla kapatılmış olup, yaka kenarları nervürlüdür. Kolları uzun ve bol kesimli bir giysidir. Beden, yaka kenarı ve kol parçaları düz makine dikişle birleştirilmiştir. Diğer göyneklerde görüldüğü gibi beden ve kolları farklı renkte olup, günlük veya özel günlerde giyilmektedir.

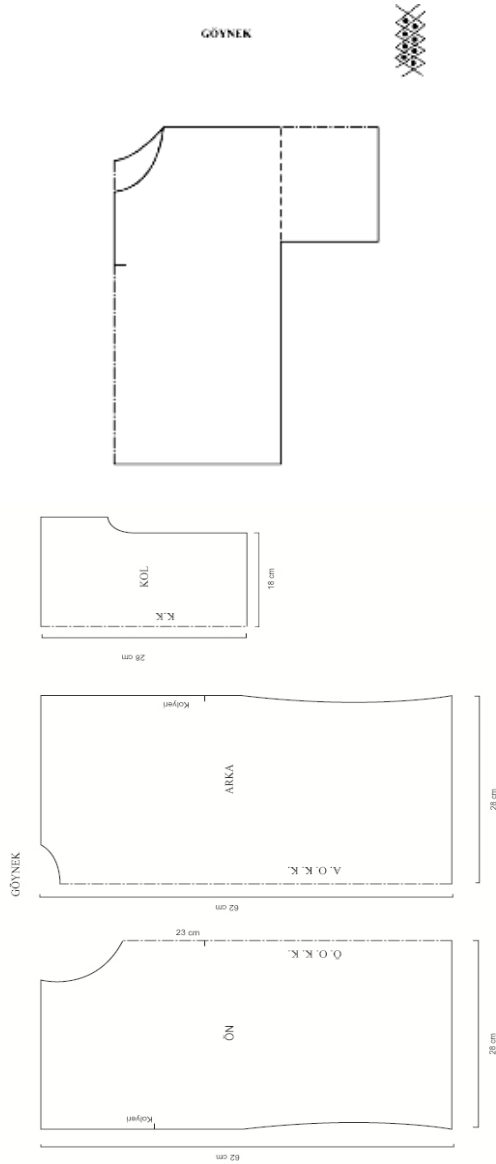
Şekil 8: Şile Bezi Göynek ve Detay Görünümü

3.5 Saten Göynek

Üç eteği tamamlayan saten göynekler bol kesimli, boyu kalça hizasına kadar olup uzun kollu, kısa kollu veya kolsuz çeşitleri vardır. Beden kırmızı, gök, turuncu, yeşil gibi çeşitli renk saten kumaşlardan, kollar amerikan bezinden, basma kumaştan veya kolsuzdur. Göynekler düz makine dikişle dikilmektedir. Sıfır ya da kare yakalıdır, bazı göyneklerin yaka kenarı nervürlüdür. İsteğe bağlı olarak yakası, etek ucu ve kolları pul, boncuk veya tel kırma tekniğiyle süslenmektedir (Şekil 9). Günümüzde daha çok bu saten göyneklerin dikimi yapılmakta olup, bazı göyneklerin kutnu kumaştan dikildiği de görülmektedir.

Şekil 9: Saten Göynek Görünümleri

SONUÇ

Türk giyim tarihinde 19. yy'dan itibaren Avrupa giyiminin etkileri görülmeye başlamıştır. Ondan önce kendine özgü tarzı ile her yörede farklı bir giyim olduğu dikkate çekmektedir. Günümüzde köylerde yaşatılan, birçoğu müzelerde görülebilen yöresel giysiler Türk kültürünün maddi miraslarıdır (Kartal ve Ölmez, 2014: 22).

Yapılan araştırmada; Denizli ili Serinhisar ilçesine ait kadın göynekleri incelenerek kayıt altına alınmıştır. İncelemeye alınan göynekler; sarı, kırmızı, mavi, krem gibi çeşitli renkte olup, düz, çizgili veya kendinden desenli saten, pamuklu, şifon ve basma kumaşlardan dikilmektedir.

Göyneklerin modeli genellikle bol kesimli, boyu uzun yâda kalça hizasına kadardır. Bürümcük göyneklerin yaka kısmı sonradan kesilerek açılırken, şifon, basma ve s

Saten göyneklerin yakası kare veya yuvarlaktır. Bazı göyneklerin yaka kenarları nervürlü olup, yaka yırtmacı çıtıçtıla kapatılmıştır. Kollar uzun, kısa veya kolsuz olarak amerikan bezinden, kendi kumaşından veya farklı

kumaşlardan dikilmiştir. Ayrıca kalıp özellikleri birbirine benzerken, bürümcük göyneklerin kalıbı farklıdır. Dikiş özelliklerine bakıldığında; makine dikişi, elde makine dikişi, oyulgama, sürfile ve baskı dikişi kullanılmıştır. Süslemeleri ise; genellikle yaka kenarına, etek ve kol uçlarına yapılmıştır. İsteğe bağlı olarak pul, boncuk, metal tel veya renkli iplikler kullanılarak tel kırması, tığ oyası, boncuk oyası veya iğne oyasıyla süslenmiştir.

Serinhisar’da göynekler eskiden olduğu gibi günümüzde de gelinler, genç kızlar ve orta yaş üstü kadınlar tarafından özel günlerde giyilmektedir. Kumaşı eskiden elde dokunarak hazırlanan bürümcük göyneklerin yerine, zamanla hazır satın alınarak dikilen göynekler yer almaktadır. Günümüzde saten göyneklerin kullanımı daha yaygın olurken, bazıları günümüzde kullanılmamakta veya sandıklarda saklanmaktadır. Ayrıca çeyizlerindeki göynek sayıları zamanla azalmış olup, bunu genç kızların yâda kadınların göynekleri iyi koruyamamasından, sürekli değişen zevkler veya gençlerin günümüzdeki moda bakış açısı etkilemektedir. Bunun önlenmesi ve göyneklerin gelecek nesillere aktarılabilmesi için gençlerin ve yöredeki kadınların bilinçlendirilmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak, kaybolmakta olan yöresel kadın göyneklerinin tespit edilmesi, arşivlenmesi, gelecek kuşaklara aktarılması ve bilinmeyen yönlerinin tanıtılması gerekmektedir. Bir halk kültürü ögesi olan yöresel giysilerin korunması konusunda gerek halk gerekse yerel yönetimler bazında farkındalık yaratmaya yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Anonim, (2009). Serinhisar, [Broşür]. Serinhisar Belediyesi
- Barışta, H. Ö. (1999). *Osmanlı İmparatorluğu Dönemi Türk İşlemeleri*, Türk Tarih Kurumu Basım Evi, Ankara.
- Çulcuoğlu, S. (2007). *Divriği Yöresinin Kıyafetleri Takı ve Aksesuarları*, Sivas Valiliği Tarih Ve Kültür Araştırmaları Merkezi Yayınları, Sivas.
- Günay, U. (1986). *Tarihi Türk Kadın Kıyafetleri*, Ortadoğu Video İşletmeleri A. Ş. İstanbul.
- Kaptan, Ş. T. (2003). *Denizli'nin Halk Kültürü Ürünleri*, Bilal Ofset Matbaacılık, Denizli.
- Kartal, Z., Ölmez, F.N. (2014). *Yalvaç Yöresel Giysileri*, Yalvaç Belediyesi Kültür Yayınları, Yalvaç.
- Koçu, R. E. (1969). *Türk Giyim Kuşam Ve Süslenme Sözlüğü*, Sümerbank Kültür Yayınları, Ankara.
- Tez, Z. (2009). *Tekstil ve Giyim Kuşamın Kültürel Tarihi*, Doruk Yayınları, İstanbul.

Kaynak Kişiler

- Dağlı, M. Sözlü Görüşme, Serinhisar.
- Kurban, F. Sözlü Görüşme, Serinhisar.
- Koyun, P. Sözlü Görüşme, Serinhisar.